

Zaključno nam valja naglasiti da Zsifkovits do svoje skice kršćanski fundirane političke etike dopijeva preko oštroumnih analiza odnosa moći i savjesti, pokazujući pritom da odlično poznaje ne samo kršćanski nauk, nego i narav politike. U tom poslu on, međutim, ne uspijeva izmaći određenoj dozi "naivnosti", svojstvene valjda svima onima koji se u ime savjesti usude prigovarati moći. Tako se, primjerice, samo s rezignirajućim smješkom možemo složiti s autorovom primjedbom da "malo više duha Franje Asiškog zacijelo ne bi škodilo politici" (str. 32). Zsifkovits je, naravno, i sâm svjestan te "naivnosti" i "krhkosti" svoga stajališta, ali on ujedno drži da nam ništa drugo ne preostaje; bratski odnos kao uzor politici, veli on, svakako "jest utopija, ali kreativna i pozitivna", jer "Ijudi će preživjeti kao braća u miru ili uopće neće preživjeti" (str. 59). Vjerujući, zajedno s autorom, da glasovi savjesti i utopije - ma koliko se doimali tihim i uzaludnim u svijetu definiranim odnosima moralno slijepe, cinične moći - nikad ne smiju biti posve ušutkani, čitatelju topla preporučujemo ovu inspirativnu knjigu.

Zdenko Zeman

SOCIAL POLICY BEYOND BORDERS

The social question in transnational perspective

Abram de Swaan (ed.)

Amsterdam University Press, Amsterdam, 1994.

U ovome je zborniku sabrano nekoliko rasprava koje tematiziraju socijalnu politiku u transnacionalnoj perspektivi. Obzor zanimanja je, ipak, Europa, bilo da se raspravlja o socijalnim procesima na europskom kontinentu, bilo da se oni sagledavaju u kontekstu nekih globalnih međunarodnih utjecaja. Autori ovdje objavljenih radova su: G. Vobruba, S. Leibfried i P. Pierson, B. Deacon, A. de Swaan. Pažnju su nam privukla dva teksta koja se čine osobito zanimljivima.

Rad S. Leibfrieda i P. Piersona posvećen je mogućnostima i problemima socijalne Europe (*The prospects for social Europe*). Ova tema

zaokuplja mnoge teoretičare i istraživače, poglavito nakon potpisivanja Ugovora u Maastrichtu koji predviđa ubrzano političko, ekonomsko i monetarno povezivanje EU. Autori u ovome tekstu žele sustavno obraditi socijalne implikacije ovih procesa, odnosno pojasniti mogućnosti socijalne dimenzije ujedinjene Europe.

Da bi dokučili je li sintagma o socijalnoj Europi samo jeftina politička fraza ili pak realno zasnovani proces, autori se upuštaju u zahtjevu raščlambu prepreka ostvarenju socijalne Europe. Četiri su takve ozbiljne prepreke: razmrvljenost političkih institucija, slabost socijal-demokratskih snaga, društveno-ekonomska i kulturna različitost EU te odlučujuća uloga postojećih nacionalnih socijalnih režima. S druge strane, izvjesno je da će jedinstveno tržište zahtijevati sasvim određeni socijalni odgovor. Nakon opsežne rasprave o ovim problemima autori dolaze do zaključka da proces definiranja socijalne Europe treba ubrzati zbog nedvojbene ekonomskih zahtjeva koji će tome, u skoroj budućnosti, pogodovati.

Čini se da su političari na europskoj razini već iskazali svoju želju da prošire svoj utjecaj i u ovome području, ali mehanizmi nisu niti proučeni niti valjano odabrani. Zanimljivo je predviđanje autora da, usprkos nekim očekivanjima o budućoj dominantnosti konzervativno-korporativnog sustava među zemljama-članicama, takav razvoj ne treba očekivati u skoroj budućnosti, jer je teško zamisliti korporativno usklađivanje na europskoj razini. Čini se da su ovi autori skloniji socijal-demokratskom modelu pa više očekuju od političkih snaga koje promoviraju ovakav model. Oni, također, smatraju da ne treba očekivati protivljenje poslodavaca određenoj razini socijalne regulative jer im može odgovarati sustav zajamčenih i unaprijed određenih socijalnih prava. Nedavni uspjeh u implementaciji dijela Socijalne povelje ukazuje na eventualno selektivno, a ne generalno odbijanje socijalnih inicijativa od strane poslodavaca. Možda veći problem leži u kompliciranoj proceduri političkog odlučivanja pa ovdje autori određene nade polažu u aktivnost Europskog suda, kao mogućeg aktivnog promicatelja socijalnih prava. Autori su, stoga, uvjereni u budućnost socijalne Europe, ali s pravom pokazuju da se radi o proturječnom i mukotrpnom procesu, koji najviše ovisi o snazi i otpornosti pojedinih socijalnih

režima spram ekonomskih zahtjeva i aktualnih društvenih procesa. Pomake je najprije moguće očekivati u perifernom području, a tek potom u bitnim dijelovima socijalnog sustava (mirovinski, zdravstveni i obrazovni sustav).

Drugi rad koji je vrijedno zabilježiti jest onaj nama već dobro poznatoga autora iz Velike Britanije, B. Deacona. U broju 4/1995. *Revije za socijalnu politiku* naši su čitatelji imali priliku pročitati njegovu raspravu o nadnacionalnim agencijama i socijalnoj politici postsocijalističkih zemalja. Tekst ovdje objavljen (*Global social policy actors and the shaping of post-communist social policy*) zanima se za istu temu. Radi se, u stvari, o uvodnoj studiji koja je napisana prije one objavljene u našem časopisu, a koja je posebno fokusirala utjecaj Svjetske banke u nekim postkomunističkim zemljama. Ovdje autor govori o većini međunarodnih agencija (MMF, EU, MOR, SB) i razmatra njihovo djelovanje u pojedinim zemljama.

Posebno je zanimljiva autorova raščlamba utjecaja Međunarodnog monetarnog fonda od 1989. do 1992. godine u većini postkomunističkih zemalja. Pod utjecajem savjetnika MMF-a vlade tih zemalja ubrzano su decentralizirale i liberalizirale ekonomsku politiku. Deacon, ne dovodeći u pitanje nužnost ekonomskog restrukturiranja, pokazuje da su pojedine vlade različito provodile savjete i obveze koje su dobivale kao paket pomoći u reprogramiranju dugova. Tako se ne može govoriti o jedinstvenom utjecaju MMF-a poglavito, stoga, što se suočavamo s različitim ekonomskim i socijalnim uvjetima zatečenima u pojedinoj zemlji. Slično je i s djelovanjem drugih globalnih agencija koje, možda, pokušavaju promicati primjereniji ekonomsko-socijalni pristup stvarnosti pojedinih zemalja, ali radi se ili o nekonzistentnom pristupu ili o nedovoljno moćnoj ili o nedovoljno zainteresiranoj agenciji. Možda ova zapažanja najviše pogađaju EU koja ne iskazuje veliki interes za ove zemlje ili je, u najboljem slučaju, u tome selektivna.

Deconova rasprava potiče neka važna pitanja i na njih se valja usredotočiti. Ponajprije, valja se zamisliti nad autorovim zapažanjem da su balkanske zemlje (tu, u ovome kontekstu, svakako treba ubrojiti i Hrvatsku) upadljivo odsutne iz intelektualne mreže koja može pružiti socijalnu protutežu individualiziranom pristupu MMF-a. Autor dvoji o perspektivama razvoja demokracije i u "najperspektivnijim"

zemljama, kao što su Poljska, Češka, Mađarska, Slovenija i Slovačka. Ukoliko je želja za približavanjem Europi (to, dakle, znači njezinim političkim, ekonomskim i socijalnim standardima) zaista prisutna u pojedinoj zemlji onda se ona mora odčitati i u bitnim političkim odlukama (pa, sukladno tome, i u odnosu aktualne vlasti spram pojedinih agencija). Ukoliko neka europska postkomunistička zemlja, primjerice, preferira suradnju s MMF-om nasuprot programima povezivanja s EU onda se s pravom valja zapitati o političkoj sudbini dotične zemlje. Demokratskije zemlje takve dileme demonstriraju i u javnim sukobima pojedinih ministara (primjer sukoba ministra financija i ministra socijalne skrbi u Češkoj) što govori o prenošenju međunarodnih sukoba i različitih interesa u pojedine zemlje (MOR vs. MMF, Europa vs. Amerika...), ali i o mogućnostima javnih rasprava o političkim prioritetima. Stoga Deconova rasprava postavlja i pitanje o interesima vladajućih garnitura u pojedinim državama. Aktualni se društveni procesi, stoga, mogu lako prepoznati i propitati ukoliko to zaista želimo i ukoliko tada želimo istražiti odgovore na sljedeća pitanja:

- koju međunarodnu agenciju preferira pojedina zemlja i koje agencije i koji savjetnici preferiraju koju zemlju;

- na koji se način donose važne odluke o prihvaćanju pojedinih globalnih aranžmana o političkim, socijalnim i ekonomskim strategijama razvoja?

I za društvo u cjelini i za socijalnu politiku pojedine postkomunističke zemlje odgovor na ova pitanja od krucijalne je važnosti. Valja o tome razmisliti i valja se potruditi da Deconov predložak ovih važnih istraživanja i u Hrvatskoj dobije primjereno mjesto.

Siniša Zrinščak